

A BIHARI-SÍK TÁJVÉDELMI KÖRZET

HALFAUNISZTIKAI VISZONYAI

SALLAI ZOLTÁN

„NIMFEA” TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET, SZARVAS

2001.

„Olyan élet volt ebben a rétségben, amilyen sohasem lesz többé. Száz esztendő alatt sem költ annyi madár ezen a földön, mint amennyi a rét fénykorában egy év alatt. Ezer év alatt sem nevel annyi halat a Berettyó, mint amennyit nevelt hajdanában egy esztendőn át.”

(Györffy István)

A Bihari-sík Tájvédelmi Körzetet 1998 februárjában hozta létre az illetékes szakminisztérium. Területe meghaladja a 17.000 hektárt, melynek elsődleges rendeltetése a Nagy- és Kis-Sárrét helyén fennmaradt természeti értékek oltalmazása és hosszú távú fenntartása. A terület halfaunáját, a tájat határoló két nagyobb folyó a Berettyó és a Sebes-Körös fajösszetétele nagyban meghatározza. A két folyó vízrendszeréhez több kisebb csatorna, ér tartozik, melyek egy része, a XIX. században még fennálló Nagy- és Kis-Sárrétet táplálta, a csatornák nagy része pedig ezek lecsapolását szolgálta. A Berettyó alsó szakasza a Nagy-Sárrétet, míg a Sebes-Körös a Kis-Sárrétet táplálta. Az 1800-as években lezajlott vízrendezési munkálatok hatására a Berettyó Bakonszeg alatti szakaszát teljesen elzárták a Réz-hegységben eredő Berettyó felső szakaszától és új medret ástak neki a Sebes-Körösig, ez a mai Berettyó folyó. Az egykori nagykiterjedésű mocsárvidéket a vízrendezési munkákkal teljesen felszámolták és sajnálatosan ezzel együtt a gazdag vízvilágot is. A halászat egyik ágazatát adó, csíkászat mára teljesen eltűnt. Ugyancsak eltűnt a csíkászat mellékhalaként fogott nagy mennyiségű lápi póc is. Mindössze néhány kisebb töredékpopuláció tudott fennmaradni faunaterületünkön, egy-egy kisebb, beszűkült élőhelyen. A faj akkori gyakoriságára vonatkozóan szolgáljon bizonyítékul az alábbi kisebb szemelvény: *„A Bobály a komádi Sárréten, ott a hol csíkot fognak, mindenütt közönséges, de nem eszik, hanem csak sertésekkel etetik meg. Nyáron által épen úgy nem lehet ezt sem látni, mint a csíkot, hihetőleg a csíkkal együtt ez is az iszapba ássa be magát, azaz hogy a Sárréten az úgynevezett kocilyukakba, melyekből – ha történetesen reá akadnak – nyáron is hordószámra mérik ki a csíkot.”* (KÁROLI, 1882).

A Bihari-sík Tájvédelmi Körzet térségére vonatkozó halfaunisztikai adatok meglehetősen szórványosak, indokolt lenne, egy részletes átfogó vizsgálatnak alávetni a területet. A halfaunisztikai adatok nagy része a Berettyóra és a Sebes-Körösre vonatkozik. A két folyó vízrendszeréhez tartozó kisebb vízfolyásoknak ki-

emelkedő jelentősége van néhány európai veszélyeztetettségű, természetvédelmi oltalom alatt álló halfaj fennmaradása szempontjából. Ezeket a kisebb vízfolyásokat veszélyezteteti leginkább, napjaink rendszeres vízügyi beavatkozása, a csatornakotrás. A megfelelő természetvédelmi kezeléshez ezért elengedhetetlen hogy tisztában legyünk a területen található kisebb vízfolyások természetvédelmi értékeivel, populációik nagyságával.

A legkorábbi szakirodalmi adatok MOCSÁRY-tól (1873) származnak. Az akkori Biharmegyéből 24 halfaj előfordulását írta le. Ugyancsak kiemelkedő faunisztikai jelentőséggel bír, hogy a faunaterületünkről származó első kurta baingot MOCSÁRY (1873) gyűjtötte a Sebes-Körösből, melyet nem tudott meghatározni, így a Nemzeti Múzeum állattani gyűjteményébe került, ahol KÁROLI János határozta meg (VUTSKITS, 1918).

Az első lápi pócot a területről KOVÁCS János debreceni tanár gyűjtötte Komádinál, 1874-ben, aki meghatározás céljából juttatta fel a halat a Nemzeti Múzeumba szintén KÁROLI-nak, mely halat a térségben Bobályként ismertek. A dolgozat második bekezdésébe beidézett rövid szemelvény a KOVÁCS tanár úr leveléből származik, melyet a feljuttatott póchoz mellékelte (KÁROLI, 1882). MOCSÁRY (1873) dolgozatában nem említi a lápi póc előfordulását a területről.

HERMAN (1887) nagybecsű művében, *A magyar halászat könyvében*, népies elnevezések alapján 18 faj előfordulását írta le a Berettyóból.

KERTÉSZ (1898) Bihar vármegye faunájának az ismertetésénél a megye vizeitől összesen 34 faj előfordulását regisztrálta. A korábbi fajlistákhoz képest új fajként közli a Sebes-Körösből a selymes durbincot.

VUTSKITS (1904) dolgozatában, a faunakatalógus (VUTSKITS, (1918) alapján összeállított, vízterenkénti fajlistákat közöl, melyben összegzi az addigi halfaunisztikai ismereteket a magyar természetes vizekről. A Berettyóból a HERMAN (1887) adatait vette át, 18 fajt, a Sebes-Körösből, HERMAN (1887) és MOCSÁRY (1873, 1874) adatai alapján összesen 39 fajt sorol fel.

FUTÓ (1942) bölcsészeti doktori értekezésében Szeghalom környékének halfaunáját tárgyalja. Ebben található az első Kutas-csatornára vonatkozó adatok is. A Sebes-Körösből 29, a Berettyóból 27, a Kutas-csatornából 17 halfaj előfordulását írja le, a lápi pócot ő sem említi a térségből.

MIHÁLYI (1954) dolgozata a Természettudományi Múzeum halgyűjteményét dolgozza fel. A munka felbecsülhetetlen értékű, ugyanis a gyűjtemény két évvel később, 1956-ban teljesen megsemmisült, leégett. A MOCSÁRY gyűjtéseiből származó fajok közül a Körösökből 11 faj előfordulását regisztrálta a szerző.

VÁSÁRHELYI (1961) főként HERMAN (1887) és VUTSKITS (1904, 1918) adatait vette át, így pl. a Berettyóból felsorolt fajok megegyeznek a HERMAN (1887) által közltekkel.

BERINKEY (1972) szintén a Természettudományi Múzeum gyűjteményében fellelhető fajokat közli, gyűjtőhelyek felsorolásával. Mivel a gyűjtemény - mint már korábban utaltunk rá - 1956-ban teljesen elégett -, így az azóta gyűjtött több mint 11000 halegyed 80 fajba, alfajba tartozó egyedét ismerteti. A Sebes-Körösből 16 faj található a gyűjteményben.

HARKA 1996-ban megjelent publikációja mondható az eddigiek között a legteljesebbnek, összefoglalta a Fehér-, Fekete-, Sebes- és Hármaskörös vizeitől kimutatott halfajokat, főként saját vizsgálataira alapozta adatait, de halászok és horgászok által szolgáltatott adatokat is felhasznált.

HARKA (1997) az utóbbi 25 évben megjelent szakirodalmak és saját tapasztalatai alapján a Berettyóból 34 fajt, a Sebes-Körösből 44 fajt regisztrált.

GYÖRE & SALLAI (1998) a Körösök halfaunájáról gyűjtött adatok alapján a Sebes-Körösből és a Mágori-Holt-Sebes-Körösből összesen 27 halfaj jelenlétét bizonyították.

HARKA ÉS MUNKATÁRSAI (1998) a Berettyót vizsgálták a forrástól a torkolatig. A román és magyar szakaszról összesen 54 faj jelenlétét mutatták ki.

A fenti szakirodalmakból származó előfordulásokat további saját gyűjtésből származó adatokkal egészítettük ki. A halak fogását egy kis teljesítményű (350 V, 4-15 A), pulzáló egyenáramot előállító, lengyel gyártmányú, akkumulátoros rendszerű, elektromos halászgéppel végeztük. Az adatgyűjtés a Bihari-sík Tájvédelmi Körzet területén fellelhető vizeken történt 1999 júniusa és 2000 októbere között. A kifogott halak a meghatározást követően visszakerültek az éltető elemükbe. A területről eddig kimutatott halfajokat, a dominanciaviszonyokkal kiegészítve, taxonómiai sorrendben, az alábbiakban foglaljuk össze. A felsorolás-

nál jelezni fogjuk, hogy melyek azok a fajok, amelyeket a korábbi szakirodalmak is jeleztek, illetve melyek a saját gyűjtésekből származó előfordulási adatok. A fajlistát csak a 25 évnél nem régebbi adatok felhasználásával állítottuk össze. A Tájvédelmi Körzet halfaunáját a dominancia viszonyok jelzésével az foglaltuk össze.

Az adatok közlésénél a DÉVAI ÉS MUNKATÁRSAINAK (1987) faunisztikai adatközlésre vonatkozó ajánlásait vettük irányadónak, a gyűjtés időpontja után az egyedszámot közöljük. A gyűjtési eszköz az adatok többségénél a fent ismertetett elektromos halászgép volt, a gyűjtő személye Sallai Zoltán volt, de helytakarékossági okokból ezek rekordonkénti beemelésétől eltekintettünk. A mások gyűjtéséből származó adatokat kiegészítettük a gyűjtő nevének kódjával és a gyűjtés módszerének a kódjával. A következő gyűjtők adatait használtuk fel: Bukovszky János = BJ, ifj. Kovács Antal = KA, Müller Zoltán = MZ. A gyűjtési eszközt a varsa esetében „+VAR”, a kaparóhálónál „+KAPH”, a horgászok fogásából származó adatokat „+HORG” kóddal jelöltük.

ACIPENSERIDAE

1. Kecsege - *Acipenser ruthenus* LINNAEUS, 1758

Igen ritka fajnak tekinthető a területen, előfordulására a Sebes-Körösben és a Berettyóban számíthatunk. A két folyóból horgászok és halászok közlése alapján, HARKA (1997) is jelzi, saját vizsgálatok során nem találkozunk a fajjal, ritka Habitat Directive V. függelékébe tartozó fajunk.

Berettyó (Szeghalom): 1996.00.00, 1, BJ +VAR.

ANGOLNAFÉLÉK - ANGUILLIDAE

2. Angolna - *Anguilla anguilla* (LINNAEUS, 1758)

Szintén ritka, katadrom faunaelemünk. HARKA (1997) leírja előfordulását a Sebes-Körösben, továbbá HARKA ÉS MTSAI (1998) beszámolnak a faj Berettyóból származó, halászok által fogott példányairól is. Saját adattal nem rendelkezünk a fajra vonatkozóan, igen ritka.

Sebes-Körös (Szeghalom): 1979.09.27, 1, 2880 g, KA +HORG.

PONTYFÉLÉK - CYPRINIDAE

3. Bodorka - *Rutilus rutilus* (LINNAEUS, 1758)

Általánosan elterjedt, igen gyakori faj a térségben és faunaterületünkön egyaránt. Az idevágó szakirodalmak többsége leírja a területről. Fialat és idősebb korosztályú egyedek jelenléte, stabil, szaporodó képes populációkat jeleznek.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 28 – Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 3 – Berettyó, juhtelep melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 1 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 20 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 81 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykerek): 2000.10.22, 136 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 439 – Körömspustai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 91 – Ölyvös-ér, közúti hídnál (Berettyóújfalu): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 19 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 26 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálynál (Földes): 2000.10.23, 35 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 8; 2000.10.23, 4 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 16.

3a. Bodorka x küsz hibrid - *Rutilus rutilus* x *Alburnus alburnus*

A hibrid egyetlen példánya az Érből került elő. Meghatározását a BĂNĂRESCU (1964) könyvében megadott határozó bélyegek alapján végeztük.

Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 1.

4. Amur - *Ctenopharyngodon idella* (VALENCIENNES, 1844)

HARKA (1997) leírja a fajt a Sebes-Körösből, továbbá HARKA ÉS MTSAI (1998) beszámolnak halászok által fogott, Berettyóból származó egyedekről is. Az újabb törvényi rendelkezések értelmében, mint nem őshonos fajnak tilos a természetes vizekbe történő telepítése. Igen ritka a térségben.

5. Vörösszárnyú keszeg - *Scardinius erythrophthalmus* (LINNAEUS, 1758)

A bodorkánál valamelyest ritkábbnak mutatkozott, de ez a faj is általánosan elterjedt, gyakori faj a tájvédelmi körzet vizeitereiben. Az áramló vizekben ritkább, az állóvizekben és csatornában gyakoribb, a területre vonatkozó legtöbb publikáció leírja előfordulását.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 2 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 14 – Hosszúpályi-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 1 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykerek): 2000.10.22, 5 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 22 – Körömspuztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 991 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 6 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 133 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálnál (Földes): 2000.10.23, 14 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 1.

6. Nyúldomolykó - *Leuciscus leuciscus* (LINNAEUS, 1758)

Egyedül a Sebes-Körösből ismert (HARKA, 1997, GYÖRE & SALLAI, 1998), a Berettyóból csak a határon kívüli, román szakaszon került elő egyetlen példánya (HARKA ET AL., 1998). Saját vizsgálataink során a faj sebes-körösi előfordulását sikerült megerősítenünk, több példánya is előkerült, mindezek ellenére ritkának mondható. Korábbi védettségét indokolatlan volt feloldani.

Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 10.

7. Domolykó - *Leuciscus cephalus* (LINNAEUS, 1758)

A Berettyóban és a Sebes-Körösben egyaránt előfordul, a legtöbb szerző szerepelteti a két folyó fajlistáján, gyakorinak mondható. A Berettyóban és Sebes-Körösben gyakorinak, a Kis-Körösben mérsékelten gyakorinak, az Érben pedig igen ritkának nevezhető.

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 11 – Berettyó, juhtelep melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 3 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 1 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 1 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykerek): 2000.10.22, 43 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 8; 2000.10.23, 21 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 14.

8. Jászkeszeg - *Leuciscus idus* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Sebes-Körösből írta le, az adatot saját vizsgálatokkal is sikerült megerősítenünk, de ritkának mondható. Egyetlen példányát megfogták a Berettyóban is a torkolati szakaszon, amely előfordulás a Sebes-Körös közelségével magyarázható (HARKA ET AL., 1998), a Berettyóban nem tekinthető állandó faunaelemnek. Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 6.

9. Balin - *Aspius aspius* (LINNAEUS, 1758)

Habitat Directive II. és V. függelékében is megtalálható, mérsékelten gyakori fajunk. A szakirodalmak a Berettyóból és Sebes-Körösből egyaránt jelzik. Saját vizsgálatok során megtaláltuk mindkét folyóban, ritka faja a területnek. Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 1 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 2.

10. Kurta baing – *Leucaspis delineatus* (HECKEL, 1843)

Ritka, védett faunaelemünk. HARKA (1997) leírja előfordulását a Berettyóból és Sebes-Körösből egyaránt. Saját vizsgálatok során egyik folyóban sem találtuk meg, de előkerült a Hosszúpályi-víztározóból, ahol ritkának mondható. Hosszúpályi-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 7.

11. Kűsz - *Alburnus alburnus* (LINNAEUS, 1758)

Általánosan elterjedt, gyakori előfordulású halunk. Valamennyi idevonatkozó szakirodalomban szerepel a faj. Gyakori faj a tájvédelmi körzet vizeitereiben.

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 219 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 7 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 17 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykereki): 2000.10.22, 45 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 49 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatónál (Földes): 2000.10.23, 179 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 46 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodállynál (Földes): 2000.10.23, 3 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 2 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 3415; 2000.10.23, 93 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 36.

12. Sujtásos küsz - *Alburnoides bipunctatus* (BLOCH, 1782)

A térségből egyetlen szakirodalom sem jelzi a faj előfordulását. Egyetlen példányát a Sebes-Körösben fogtuk meg, valószínűleg áradás során sodródott le a felső, romániai, szakasról, ahol stabil állománya található a fajnak (BĂNĂRESCU, 1997). Igen ritka, védett, alkalmi előforduló faja a folyónak.

Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 1.

13. Karikakeszeg - *Blicca bjoerkna* (LINNAEUS, 1758)

Több publikációban találkozhatunk fajjal, a Berettyó és a Sebes-Körös fajlistáin egyaránt szerepeltetik a szerzők. Mérsékelt gyakoriságúnak mondható.

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 3 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykereki): 2000.10.22, 1 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 11 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatónál (Földes): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 2 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 2.

14. Dévérkeszeg - *Abramis brama* (LINNAEUS, 1758)

Ennek a fajnak az előfordulására vonatkozóan is találkozhatunk utalásokkal a különböző szakirodalomokban. HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből egyaránt leírja a faj előfordulását. Saját vizsgálataink alapján csak a Sárréti-főcsatornából került elő, ahol igen ritkának mondható.

Sárréti-főcsatorna, a bujtatónál (Földes): 2000.10.23, 1.

15. Laposkeszeg - *Abramis ballerus* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből jelzi, saját vizsgálatok alapján nem sikerült a faj előfordulását kimutatnunk a térségből, igen ritkának mondható.

16. Bagolykeszeg - *Abramis sapa* PALLAS, 1811

HARKA (1997) a Berettyó torkolati részéről jelzi, valamint a Sebes-Körösből is leírja előfordulását. Saját vizsgálataink alapján nem sikerült találkozunk a fajjal a térségben, szintén igen ritkának nevezhető.

17. Szilvaorrú keszeg - *Vimba vimba* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) kizárólag a Sebes-Körösből mutatta ki, mely előfordulási adatot saját adatokkal is sikerült megerősítenünk. Igen ritka, áramláskedvelő halunk.

Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 6 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 2.

18. Garda - *Pelecus cultratus* (LINNAEUS, 1758)

Egyedül FUTÓ (1942) említi dolgozatában a Berettyóból és a Sebes-Körösből, HARKA ÉS MTSAI (1998) dolgozatukban biztosra veszik, hogy mindkét folyóból eltűnt. KURPÉ István (KMNPI) területi egységvezető szóbeli közlése alapján azonban egy példánya a korábbi évtizedben, horgászat közben előkerült a Berettyóból, valamint a horgászok zsákmányában minden évben előfordul a Sebes-Körös Körösladány alatti szakaszán. Pontos időpont és egyedszám megjelöléssel ellátott előfordulási adatot nem tudott a rendelkezésünkre bocsátani. Így alkalmi előfordulóként, igen ritka fajként szerepeltetjük a Bihari-sík TK fajlistáján. IUCN vörös listás, Habitat Directive II. és IV. függeléke alá tartozó, ritka, veszélyeztetett fajunk.

19. Compó - *Tinca tinca* (LINNAEUS, 1758)

A szakirodalmak többségében leírják a faj előfordulását a Berettyóból és Sebes-Körösből is. Mérsékelt gyakoriságú faj.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 1 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 1 – Fehértó-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 5 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykereki): 2000.10.22, 1 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 1 – Körömdpusztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 59 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálynál (Földes): 2000.10.23, 1.

20. Paduc - *Chondrostoma nasus* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Berettyó alsó szakaszáról és a Sebes-Körösből regisztrálta a faj előfordulását. Ritkának mondható, saját vizsgálataink során csak Sebes-Körösből került elő.

Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 4.

21. Márna - *Barbus barbus* (LINNAEUS, 1758)

A szakirodalmakban fellelhető adatok alapján előfordul a Berettyóban és a Sebes-Körösben. Habitat Directive V. függeléké alá tartozó, áramláskedvelő fajunk. Saját vizsgálataink alapján a Sebes-Körösben stabil populációját találtuk, a Berettyóban ritkának mondható. A Berettyóban saját vizsgálódásaink során nem talákoztunk a fajjal.

Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 5; 2000.10.23, 80 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 51.

22. Petényi-márna - *Barbus petenyi* HECKEL, 1847

Korábbi szakirodalmakban nem található utalás a faj előfordulására vonatkozóan a térségből. A határon kívüli, román szakasról mindkét folyóból bizonyított az előfordulása (HARKA ET AL., 1998, BĂNĂRESCU, 1997).

Egyetlen alkalmi előfordulásáról számolhatunk be, a Sebes-Körösből a körösszakáli bukógát alvizéről került elő egy 160 mm-es, adult egyed. Bizonyító fotó készült az egyedről, melyet a dolgozatunk képmellékletébe beemeltünk. Magyar vörös könyvben szereplő, fokozottan védett, Habitat Directive II. és V. függelékébe tartozó, veszélyeztetett halunk.

Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 1, 160 mm.

23. Fenékjáró küllő - *Gobio gobio* (LINNAEUS, 1758)

A szakirodalmak zöme leírja előfordulását a Berettyóból és a Sebes-Körösből. A rokon küllőfaj, a halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*) megjelenésével, valószínűleg rivalizáció lépett fel a két faj között, mely versenyben a fenékjáró küllő visszaszorult. Ez országos tendencia a két faj esetében. Új védett fajunk, a térségben ritkának mondható.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 3 – Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 7 – Berettyó, juhtelep melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 44 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykereki): 2000.10.22, 12 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 4 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 3.

24. Halványfoltú küllő - *Gobio albipinnatus* LUKASCH, 1933

A fenékjáró küllőnél gyakoribb fajunk, a tájvédelmi körzet víztereiben mérsékeltén gyakorinak találtuk. A szakirodalmak többségében jelzik a Berettyóból, illetve a Sebes-Körösből. Habitat Directive II. függelékébe tartozó, védett fajunk!

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 5 – Berettyó, juhtelep melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 29 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 2 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 9 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 26.

25. Razbóra - *Pseudorasbora parva* (TEMMINCK & SCHLEGEL, 1842)

Mérsékeltén gyakori faja a területnek, helyenként tömeges. HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből egyaránt leírja. Adventív faunaelemünk, természetes vizeinkben nem kívánatos jelenléte.

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 2 – Berettyó, juhteleg melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 4 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 11 – Körömsdpusztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 23 – Kutas-főcsatorna, a berekböszörményi út mellett (Ártánd): 2000.10.23, 1 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 2 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 1.

26. Szivárványos ökle - *Rhodeus sericeus amarus* (BLOCH, 1782)

Az idevágó szakirodalmakban jelzik a Berettyóból és a Sebes-Köröséből. Védett, Habitat Directive II. függelékébe tartozó halunk, a térségben gyakorinak mondható.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 115 – Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 3 – Berettyó, juhteleg melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 30 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 44 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 4 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykeréki): 2000.10.22, 65 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 221 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 34 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 19 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 1 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 4.

27. Kárász - *Carassius carassius* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Berettyóból alkalmi előfordulóként jelzi, valamint leírja előfordulását a Sebes-Köröséből. Veszélyeztetetté vált, védendő mocsári faunaelemünk. Sajnos a halászati lobbifolytán, javaslatunk ellenére nem került rá az új védett fajok listájára. A térségben mérsékelt gyakoriságúnak találtuk.

Az alábbi vízterekből sikerült kimutatnunk:

Fehértó-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 190 – Hosszúpályi-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 28 – Körömsdpusztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 31.

28. Ezüstkárász - *Carassius auratus* (LINNAEUS, 1758)

A területre vonatkozó szakirodalmak kivétel nélkül leírják a Berettyóból és a Sebes-Köröséből. Származását illetően kérdések merültek fel, hogy mikor került faunaterületünkre. Azt biztonsággal kijelenthetjük, hogy már az 1954-ben történt betelepítését megelőzően jelen volt a hazai faunában, melyet több korabeli publikáció igazol (ZILÁHI-SEBESS, 1938, JACZÓ, 1944). Továbbá SPINDLER (1997) Ausztria halfaunáját összefoglaló művében a halfauna ökológiai guildekbe sorolásánál az ezüstkárászt nem exota (adventív) fajként szerepelteti, mint az amurt, busa-fajokat, naphalat, pisztrángsügeret, törpeharcsát, stb. Mindezek ellenére nem tekinthetjük őshonos faunaelemnek. A vizsgált vízterek többségében igen gyakorinak találtuk.

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 16 – Berettyó, holtmeder a mentett oldalon, a román határ mellett (Kismarja): 2000.10.22, 122 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 4 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 3 – Fehértó-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 3 – Háromág-mocsár, kacsanevelő-telepnél (Pocsaj): 2000.10.22, 28 – Hosszúpályi-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 24 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 4 – Körömsdpusztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 101 – Kutas-főcsatorna, a berekböszörményi út mellett (Ártánd): 2000.10.23, 3 – Kutas-főcsatorna, a falu alatt a közúti hídnál (Mezősas): 2000.10.23, 4 – Ölyvös-ér, közúti hídnál (Berettyóújfalu): 2000.10.23, 5 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 23 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 3 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálnál (Földes): 2000.10.23, 4 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 9 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 23; 2000.10.23, 5 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 3.

29. Ponty - *Cyprinus carpio* LINNAEUS, 1758

HARKA (1997) leírja előfordulását a Berettyóból és a Sebes-Köröséből. Egyedül az Érből és a Körömsdpusztai-víztározóban fogtunk egy-egy fiatal pontyot, mindkét egyed a tenyésztett formához tartozott. Igen ritka hala a területnek. Meg kívánjuk továbbá jegyezni, hogy a ponty vad változata szerepel az IUCN által összeállított vörös listán.

Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 1 – Körömspusztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 1.

30. Fehér busa - *Hypophthalmichthys molitrix* (VALENCIENNES, 1844)

HARKA (1997) könyvében regisztrálta a fajt a Berettyó torkolati szakaszáról és a Sebes-Körösből. Előfordulási adata a halászok és horgászok fogási naplóján alapszik. Saját vizsgálatok során nem sikerült a faj jelenlétét a területről kimutatnunk, igen ritka. Mint adventív faunaelemnek a törvényi rendelkezések értelmében tilos a természetes vizekbe történő kihelyezése.

31. Pettyes busa - *Aristichthys nobilis* (RICHARDSON, 1845)

HARKA (1997) egyedül a Sebes-Körösből jelzi a térségből. Előfordulási adata ezen faj esetében is a halászok és horgászok fogási naplóján alapszik. Saját vizsgálatok során nem sikerült a faj jelenlétét a területről kimutatnunk, igen ritka. Mint adventív faunaelemnek a törvényi rendelkezések értelmében tilos a természetes vizekbe történő telepítése.

CSÍKFÉLÉK - COBITIDAE

32. Réti csík - *Misgurnus fossilis* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) alkalmi előfordulóként jelzi könyvében a Berettyóból és Sebes-Körösből egyaránt. Mindezek ellenére a Berettyó magyar szakaszán őszi időszakban nagy tömegben került elő, a part menti sekély vízből (HARKA ET AL., 1998). A csatornáknak és a mocsaras élőhelyeken kedvező feltételeket talál, mérsékelt gyakoriságú, Habitat Directive II. függelékébe tartozó, védett fajunk.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 6 – Berettyó, holtmeder a mentett oldalon, a román határ mellett (Kismarja): 2000.10.22, 15 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 4 – Fehértó-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 82 – Hosszúpályi-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 159 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykerek): 2000.10.22, 19 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 2 – Kutas-főcsatorna, a falu alatt a közúti hídnál (Mezősas): 2000.10.23, 44 – Ölyvös-ér, közúti hídnál (Berettyóújfalú): 2000.10.23, 12 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 9 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 36 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 3 – Zomlini-csatorna (Nagyzomlin): 2000.10.22, 1.

33. Vágó csík - *Cobitis elongatoides* LINNAEUS, 1758

Az idevágó publikációk zömében találkozhatunk a fajjal, a Berettyóból és a Sebes-Körösből egyaránt leírták jelenlétét. Ezt a fajt is mérsékelten gyakorinak találtuk. Habitat Directive II. függelékébe tartozó, védett fajunk. A lelőhelyek közül kiemelnénk a Barát-eret, ahonnan viszonylag rövid idő alatt közel 200 példánya került elő.

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 191 – Berettyó, juhtelep melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 8 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 13 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 55 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykerek): 2000.10.22, 69 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 196 – Kutas-főcsatorna, a berekböszörményi út mellett (Ártánd): 2000.10.23, 37 – Kutas-főcsatorna, a falu alatt a közúti hídnál (Mezősas): 2000.10.23, 4 – Kutas-főcsatorna, a közúti híd alatt (Ártánd): 2000.10.22, 1 – Ölyvös-ér, a közúti hídnál (Mezőpeterd): 2000.10.23, 85 – Ölyvös-ér, közúti hídnál (Berettyóújfalú): 2000.10.23, 11 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatonál (Földes): 2000.10.23, 4 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 10 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodállyánál (Földes): 2000.10.23, 6 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 9 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 2.

34. Kőfúró csík - *Sabanejewia aurata* (FILIPPI, 1865)

HARKA (1997) megtalálta a Sebes-Körösben, a Berettyóból csak a határon kívüli, román szakaszról mutatták ki (HARKA ET AL., 1998). Igen ritka, Habitat Directive II. függelékébe tartozó, védett fajunk. Saját vizsgálatokkal nem sikerült az előfordulási adatot megerősítenünk.

KÖVICSIKFÉLÉK - BALITORIDAE

35. Kövi csík - *Barbatula barbatula* (LINNAEUS, 1758)

A faj előfordulása a Tiszántúlról egyáltalán nem volt ismert, ami a faj környezeti igényeivel magyarázható. Legmagasabb oxigénigényű, védett csíkfajunk. Előfordulása a térségben alkalmi, tehát nem tekinthető állandó faunaelemnek. Eddig két példánya került elő a Berettyó hazai szakaszáról, mindkettő Pocsajról. Feltehetően áradással lesodródott egyedekről van szó, mivel a folyó határon kívüli szakaszán, Szentjobb feletti szakaszon általánosan elterjedt faj (HARKA ET AL., 1998).

HARCSAFÉLÉK - SILURIDAE

36. Harcsa - *Silurus glanis* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) könyvében a faj elterjedési térképén a Berettyóból és a Sebes-Körösből egyaránt jelöli előfordulását. Igen ritka, saját vizsgálatok során a rendelkezésünkre álló idő alatt nem tudtuk jelenlétét kimutatni a területről.

TÖRPEHARCSAFÉLÉK - ICTALURIDAE

37. Törpeharcsa - *Ictalurus nebulos* (LESUEUR, 1820)

HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből jelzi jelenlétét. Adventív faj, vizeinkben nem kívánatos jelenléte, mérsékelt gyakoriságú. Korábban megtaláltuk a Berettyóban (HARKA ET AL., 1998) és egy Sebes-Körösből kiágazó csatornában, így jelenléte a Sebes-Körösben is valószínűsíthető, továbbá előkerült a Sárréti-főcsatornából, ritkának találtuk.

Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 1.

38. Fekete törpeharcsa - *Ictalurus melas* (RAFINESQUE, 1820)

Elsőként 1997. őszén került elő a területről, a Berettyóból (HARKA ET AL., 1998), a korábbi szakirodalmak nem jelezték. A hazai szakirodalmak alapján a faj az 1980-as években került be hazánkba, bár valószínűsíthető, hogy a faj már ezt megelőzően is jelen volt faunaterületünkön. Szintén Észak-Amerikából származó, adventív faj. Az előző fajnál jóval gyakoribbnak mutatkozott, az alábbi vízterekben találkoztunk a fajjal:

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 2 – Berettyó, holtmeder a mentett oldalon, a román határ mellett (Kismarja): 2000.10.22, 3 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykereki): 2000.10.22, 6 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 14 – Körömsdpusztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 63 – Kutas-főcsatorna, a falu alatt a közúti hídnál (Mezősas): 2000.10.23, 6 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatónál (Földes): 2000.10.23, 1 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 4 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálynál (Földes): 2000.10.23, 4 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 1; 2000.10.23, 1 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 1.

PÓCFÉLÉK - UMBRIDAE

39. Lápi póc - *Umbra krameri* WALBAUM, 1792

A faj jelenléte a térségben kiemelkedő természetvédelmi jelentőséggel bír. Korábbi szakirodalmak közül utoljára HERMAN (1887) jelezte a térségből. A lecsapolásokat követően egészen 2000 tavaszáig nem került elő. Elsőként MÜLLER Zoltán, vízi gerinctelenek gyűjtése közben fogott egy példányt. Ezt követően a Kutas-ér kotrásakor került elő a következő példány, melyet VÁNYI Róbert területi egységvezető jelzett felénk. Őszi időszakban Ártándnál és Biharkeresztesnél is sikerült megtalálnunk a Kutas-főcsatornában több példányát.

A faj fennmaradása szempontjából kiemelkedő jelentőségű, hogy az élőhelyen egész évben megfelelő mennyiségű víz legyen, ne száradjon ki, valamint hogy a további csatornakotrásokat hatósági eszközökkel megakadályozza a természetvédelem illetékes állami szerve. Biharkeresztesnél a frissen kotort részen is

megtaláltuk. A populáció eredeti nagyságára nehéz lenne becsléseket tenni. Jelenleg ritkának találtuk, Habitat Directive II. függelékébe tartozó, fokozottan védett, vörös könyves, endemikus faunaelemünk.

Kutas-főcsatorna (Ártánd): 2000.04.25, 1, MZ +KAPH – Kutas-főcsatorna, a berekböszörményi út mellett (Ártánd): 2000.10.23, 2, (93 mm) – Kutas-főcsatorna, a közúti híd alatt (Ártánd): 2000.10.22, 6.

CSUKAFÉLÉK - ESOCIDAE

40. Csuka - *Esox lucius* LINNAEUS, 1758

HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből írta le a faj jelenlétét. Saját vizsgálataink során a két folyóból nem került elő, de több mellékvízfolyásban, a vízrendszerükhöz tartozó vizekben megtaláltuk, mérsékelt gyakoriságúnak mutatkozott:

Barát-ér, közúti híd felett (Nagyzomlin): 2000.10.22, 2 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 15 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 1 – Fehértó-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 11 – Hosszúpályi-víztározó (Hosszúpályi): 2000.10.22, 11 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykeréki): 2000.10.22, 19 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 24 – Ölyvös-ér, a közúti hídnál (Mezőpeterd): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 8 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálnál (Földes): 2000.10.23, 14 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálnál (Földes): 2000.10.23, 19.

TŐKEHALFÉLÉK - GADIDAE

41. Menyhal - *Lota lota* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) könyvében egyedül a Sebes-Körösből regisztrálta a térségből. HARKA ÉS MTSAI (1998) által folytatott Berettyó-expedíció során nem került elő a folyóból. A 2000. októberi mintavételezés során egyetlen adult egyedét a Berettyón, a kismarjai bukónál lévő kövezésnél sikerült megfognunk. Ez feltehetően alkalmi előfordulás, de a halászoktól és horgászoktól kapott információk alapján a Sebes-Körösben ritka, de állandó faunaelemnek tekinthető.

Berettyó, bukógát (Kismarja): 2000.10.22, 1 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 5 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 1.

DÍSZSÜGÉRFÉLÉK - CENTRARCHIDAE

42. Naphal - *Lepomis gibbosus* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Berettyóban és a Sebes-Körösben egyaránt megtalálta. Adventív faunaelemünk, természetes vizeinkben nem kívánatos jelenléte. Mérsékelt gyakoriságúnak mutatkozott, az alábbi vizekben talákoztunk vele:

Berettyó, juhtelep melletti hídnál (Kismarja): 2000.10.22, 1 – Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 3 – Ér, földút hídjánál (Pocsaj): 1999.08.10, 1 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 6 – Körömspüsztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 806 – Sárréti-főcsatorna, a bujtatónál (Földes): 2000.10.23, 54 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 14 – Sárréti-főcsatorna, Piroska-erdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 17 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 1999.08.12, 11; 2000.10.23, 2.

SÜGÉRFÉLÉK - PERCIDAE

43. Sügér - *Perca fluviatilis* LINNAEUS, 1758

HARKA (1997) kimutatta jelenlétét a Berettyóból és Sebes-Körösből. A vizsgált területen mérsékelt gyakoriságúnak találtuk.

Ér, csatorna a hullámtéren (Pocsaj): 1999.06.23, 1 – Kis-Körös, a román határ melletti hídnál (Nagykeréki): 2000.10.22, 7 – Konyári-Kálló, a péterszegi fahídnál (Szentpéterszeg): 2000.10.22, 2 – Körömspüsztai-víztározó, lecsapoló csatorna (Körösszegapáti): 2000.10.23, 1 – Sárréti-főcsatorna, a bujta-

tónál (Földes): 2000.10.23, 12 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálynál (Földes): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, Piroskakerdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 2 – Sebes-Körös, bukógát (Körösszakál): 2000.10.23, 1 – Sebes-Körös, közúti hídnál (Körösszakál): 1999.08.12, 3.

44. Vágó durbincs – *Gymnocephalus cernuus* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből jelzi előfordulását. Országos tendenciaként könyvelhetjük el, hogy a faj hazai állományai az utóbbi évtizedekben érezhetően visszaestek. Javaslatunk ellenére nem került fel a védett fajok listájára. Igen ritkának találtuk, egyedül a Sebes-Körös egyik mellékcsatornájából került elő.

45. Széles durbincs - *Gymnocephalus baloni* HOLČIK & HENSEL, 1974

HARKA (1997) egyetlen példányát találta meg Berettyón, a torkolat közelében, továbbá a Sebes-Körösből több példánya is megkerült. Habitat Directive II. és IV. függelékébe tartozó, védett, endemikus faunaelemünk, saját vizsgálatok során nem sikerült megtalálnunk, igen ritka.

46. Selymes durbincs - *Gymnocephalus schraetzer* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Sebes-Körösben találta meg több példányát. Saját vizsgálatok során az előfordulást nem sikerült megerősítenünk, igen ritka, Habitat Directive II. és V. függelékébe tartozó, védett, endemikus faunaelemünk.

47. Süllő - *Stizostedion lucioperca* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) a Berettyóból és a Sebes-Körösből egyaránt leírta előfordulását. A rendelkezésünkre álló idő alatt nem sikerült a térségből jelenlétét kimutatnunk, ritkának mondható.

48. Kősüllő - *Stizostedion volgense* (GMELIN, 1788)

HARKA (1997) a Berettyó torkolati részéről és a Sebes-Körösből jelzi, horgászoktól és halászoktól szerzett információk alapján. Ez a faj is meglehetősen ritka előfordulású faunaterületünkön, mint szűk elterjedésű, megritkulóban lévő faunaelemünk javaslatot tettünk a védetté nyilvánítására, de mindezek ellenére, nem került rá a védett listára. Igen ritka faja a területnek, saját vizsgálataink során nem került elő.

49. Magyar bucó - *Zingel zingel* (LINNAEUS, 1758)

HARKA (1997) horgászoktól és halászoktól szerzett információk alapján szerepelteti a Sebes-Körösből. Habitat Directive II. és V. függeléké alá tartozó, fokozottan védett, endemikus faunaelemünk. Igen ritka, az előfordulási adatot nem sikerült megerősítenünk.

50. Német bucó - *Zingel streber* (SIEBOLD, 1863)

Szintén a Sebes-Körösből írta le előfordulását HARKA (1997). Az előfordulási adat szintén horgászoktól és halászoktól kapott információkon alapul. Igen ritka, Habitat Directive II. függelékébe tartozó, fokozottan védett, endemikus faunaelemünk. Előfordulását saját vizsgálatok alapján nem sikerült kimutatnunk.

GÉBFÉLÉK - GOBIIDAE

51. Tarka géb - *Proterorhinus marmoratus* (PALLAS, 1811)

A korábbi szakirodalmakban nem található a faj előfordulására vonatkozó utalás, így új fajként regisztrálhattuk a térségből. Egyedül a Sárréti-főcsatornában találtuk meg, de itt mind a négy vizsgált pontról előrültek egyedei. Valószínűsíthető, hogy a Keleti-főcsatornából került be. Egyelőre ritkának mutatkozott. Habitat Directive II. és IV. függelékébe tartozó, védett fajunk.

Sárréti-főcsatorna, a bujtatónál (Földes): 2000.10.23, 2 – Sárréti-főcsatorna, a tehenészet melletti hídnál (Földes): 2000.10.23, 4 – Sárréti-főcsatorna, a Ványi-tanya mellett, a hodálynál (Földes): 2000.10.23, 1 – Sárréti-főcsatorna, Piroskakerdő melletti szakasz (Földes): 2000.10.23, 4.

Vizsgálataink során 10.242 halegyedet fogtunk és határoztunk meg, melyek 36 halfaj képviseltek. Ezt kiegészítettük a fellelhető szakirodalmi adatokkal, így összesen 51 halfaj alkalmi vagy rendszeres előfordulása valószínűsíthető a térségben. A megállapított fajszámban szerepelnek a tenyésztésbe vont fajok kijutó egyedei is, melyeknek a természetes halfauna összetételére nincs meghatározó hatása.

Összegzésként elmondható, hogy a terület halfaunájában az állóvízi, illetve lassú áramláshoz jól alkalmazkodott, limnofil fajok és az áramláskedvelő, reofil fajok egyaránt fellelhetők. A Berettyóban és a Sebes-Körösben a reofil fajok dominanciája, míg a csatornában a limnofil fajok dominanciája a jellemző. A halfaunában fellelhetők olyan környezeti feltételekkel szemben igénytelen, tágtoleranciájú adventív faunaelemek is melyek jelenléte sem ökológiai, sem természetvédelmi szempontból nem kívánatos, mint pl. a razbóra, naphal, törpeharcsa és a fekete törpeharcsa. Ugyancsak stabil, önfenntartó állományai vannak jelen a mocsári élőhelyeket kedvelő, stagnofil fajok képviselőinek, mint pl. a compó, kárász, réti csík és a lápi póc. Alkalmilag olyan áramláskedvelő, reofil fajok is lesodródhatnak a Berettyó és a Sebes-Körös felsőbb szakaszairól, melyek nem alkotnak szaporodóképes populációkat, mint pl. a sujtásos küsz, Petényi-márna, kövi csík.

A terület természetvédelmi értékét tovább növeli a 16 természetvédelmi oltalom alatt álló faj állandó, illetve alkalmi előfordulása. A térségből regisztrált természetvédelmi oltalom alatt álló fajokból 4 faj fokozottan védett (Petényi-márna – *Barbus petenyi*, lápi póc – *Umbra krameri*, magyar bucó – *Zingel zingel*, német bucó – *Zingel sreber*). Állandóan jelenlévő, természetvédelmi oltalom alatt álló halfajok: kurta baing – *Leucaspius delineatus*, fenékjáró küllő – *Gobio gobio*, halványfoltú küllő – *Gobio albipinnatus*, szivárványos ökle – *Rhodeus sericeus*, réti csík – *Misgurnus fossilis*, vágó csík – *Cobitis elongatoides*, lápi póc – *Umbra krameri*, széles durbincs – *Gymnocephalus baloni*, selymes durbincs – *Gymnocephalus schraetzer*, tarka géb – *Proterorhinus marmoratus*. Alkalmilag előforduló, természetvédelmi oltalom alatt álló faunaelemek: sujtásos küsz – *Alburnoides bipunctatus*, Petényi-márna – *Barbus petenyi*, kövi csík – *Barbatula barbatula*, kőfürő csík – *Sabanejewia aurata*, magyar bucó – *Zingel zingel*, német bucó – *Zingel sreber*. Természetvédelmi szempontból ugyancsak kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy fenti, hazai védettségű fajok előfordulása mellett, 16 faj az európai jelentőségű, Habitat Directive függelékeibe tartozik: kecsége – *Acipenser ruthenus*, balin – *Aspius aspius*, márna – *Barbus barbus*, Petényi-márna – *Barbus petenyi*, garda – *Pelecus cultratus*, halványfoltú küllő – *Gobio albipinnatus*, szivárványos ökle – *Rhodeus sericeus*, réti csík – *Misgurnus fossilis*, vágó csík – *Cobitis elongatoides*, kőfürő csík – *Sabanejewia aurata*, lápi póc – *Umbra krameri*, széles durbincs – *Gymnocephalus baloni*, selymes durbincs – *Gymnocephalus schraetzer*, magyar bucó – *Zingel zingel*, német bucó – *Zingel sreber*, tarka géb – *Proterorhinus marmoratus*.

Az igazoltan regisztrált, 51 halfaj előfordulása az élőhelyek változatosságaiból következően igen magas fajszámnak mondható. Több, természetvédelmi szempontból is jelentős, veszélyeztetett fajnak az előkerült magas egyedszám jelzi, hogy a természetvédelmi kezelési javaslatok összeállításánál, a biodiverzitás hosszú távú fenntartása céljából a vízi gerincesek ezen osztályát nem szabad figyelmen kívül hagyni!

Irodalomjegyzék

- ANONYM, 1980: Rekordlista. Magyar Horgász, 34/3:6-8.
- BĂNĂRESCU, P. 1964: Pisces – Osteichthyes. Vol. XIII. Fauna Republicii Populare Romîne. Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, pp. 959.
- BĂNĂRESCU, P., TELCEAN, I., BACALU, P., HARKA, Á., WILHELM, S. 1997. The fish fauna of the Cris/Körös river basin. TISCIA monograph series, p. 301-325.
- BERINKEY, L. 1966: Halak - Pisces. Fauna Hungarica. Akadémiai Kiadó, Budapest, XX. köt. 2. füz. pp. 132.
- BERINKEY, L. 1972: Magyarország és a szomszédos területek édesvízi halai a Természettudományi Múzeum gyűjteményében. In: Vertebr. Hung.: XIII:3-24.
- BOTTA, I., KERESZTESSY, K., PINTÉR, K. 1984: *Gymnocephalus baloni*; Holcik and Hensel, 1974 (Percidae) - A new member of hungarian fish fauna. Aquacultura Hungarica (Szarvas) Vol. IV. p. 39-42.

- FUTÓ, J. 1942: Szeghalom környékének halfaunája, Bölcsészettudományi értekezés, pp. 50.
- GUTI, G. 1993: A magyar halfauna természetvédelmi minősítésére javasolt értékrendszer. In: Halászat, 86. évf. 3:141-144.
- GODA, P., KÖTELES, L. (szerk.) 1984: Körös-Sárréti Útikalauz. Békés megyei Természetvédelmi és Idegenforgalmi Gazdasági Társaság, Kondoros, p. 187-214.
- GYÖRE, K. 1996: Magyarország természetesvízi halai. Környezetgazdálkodási Intézet, Budapest, pp. 339.
- GYÖRE, K. & SALLAI, Z. 1998: A Körös-vízrendszer halfaunisztikai vizsgálata. CRISICUM I., A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság időszaki kiadványa, Szarvas, p. 211-228.
- HANKÓ, B. 1931: Magyarország halainak eredete és elterjedése. Debreceni Egyetem Állattani Intézete. Sárospatak pp. 34.
- HANKÓ, B. 1965: A lápi póc (*Umbra krameri* Walbaum). Búvár, 10:97-98.
- HARKA, Á. 1986: Vizeink küllőfajai. Halászat, 37/6:180-182.
- HARKA, Á. 1988: A tarka géb (*Proterorhinus marmoratus*) elterjedése és kelet-magyarországi megjelenése. Halászat, 34:94-95.
- HARKA, Á. 1993: A folyóvizek halrégiói. A Természet, 44/5:85-87.
- HARKA, Á. 1996: A Körösök halai. Halászat, 89:144-148.
- HARKA, Á. 1997: Halaink. Kiadja a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete, Budapest, pp. 160.
- HARKA, Á., GYÖRE, K., SALLAI, Z. & WILHELM, S. 1998: A Berettyó halfaunája a forrástól a torkolatig. Halászat, 91/2:68-74.
- HERMAN, O. 1887: A magyar halászat könyve I.-II. K. M. Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, pp. 860.
- JACZÓ, I. 1944: Széles kárász – keskeny kárász. Halászat, 45/5:44.
- KÁROLI, J. 1879: Kalauz a magyar nemzeti Museum halgyűjteményében. Budapest, pp. 103.
- KÁROLI, J. 1882: *Umbra canina* (MARSILI). Póczhal. Borbály. (Ribahal). Temészetrajzi Füzetek 5:188-191.
- KERTÉSZ, M. 1898: Bihar vármegye faunája. In: BOROVSZKY, S. (szerk.) 1898: Bihar vármegye és Nagyvárad. Magyarország vármegyéi és városai, Budapest, p. 237-249.
- KÓSA, F. (szerk.) 1985: Huszár Mátyás leírása a Körösvidékről. KÖVIZIG, Gyula, pp. 63.
- KRIESCH, J. 1876: Halak. Szent-István Társulat. Budapest, pp. 149
- MAROSI, S. & SZILÁRD, J. 1969: A tiszai Alföld. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 270-296.
- MIHÁLYI, F. 1954: Revision der Süßwasserfische von Ungarn und der angrenzenden Gebieten in der Sammlung des Ungarischen Naturwissenschaftlichen Museums. In: Természettud. Múzeum Évkönyve, 6:433-456.
- MOCSÁRY, S. 1873: Adatok Biharmegye faunájához. Math. És Termtud. Közl. 10:163-200.
- MOCSÁRY, S. 1874: A Sebes-Körözs és a Pecze folyó halai. Nagyvárad című napilap, 38-39. sz.
- PINTÉR, K. 1989: Magyarország halai. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 202.
- PINTÉR, K. 1991: A fekete törpeharcsa (*Ictalurus melas* Rafinesque, 1820) megjelenése a Tisza vízrendszerében. Halászat, 84/2:94-96.
- RAKONCZAY, Z. (szerk.) 1987: Kiskunságtól a Sárrétig. A Dél-Alföld természeti értékei. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, p. 266-300.
- RAKONCZAY, Z. (szerk.) 1990: Vörös könyv. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 360.
- RÉTHY, ZS. 1986: Körösök vidéke. Békéscsaba, pp. 71.
- SALLAI, Z. 1996: A Hortobágy-Berettyó halai. In: A Pusztá, Kiadja a "NIMFEA" Természetvédelmi Egyesület és tagszervezeteinek Központi Irodája, Túrkeve, 1/12:58-72.
- SALLAI, Z. 1997: Adatok a Körösvidék halfaunájához (Szarvas környékének halai). A Pusztá, A „NIMFEA” Természetvédelmi Egyesület kiadványa, 1/14:156-191.
- SALLAI, Z. & GYÖRE, K. 1998: Néhány adat a Kis-Sárrét halfaunájáról. A Pusztá, A „NIMFEA” Természetvédelmi Egyesület és tagszervezeteinek kiadványa, Túrkeve, 1/15:168-172.
- SPINDLER, T. 1997: Fischfauna in Österreich. Bundesministerium für Umwelt, Jugend und Familie, Wien, pp. 140.

- STERBETZ, I. 1963: Adatok a lápi póc (*Umbra krameri* Walbaum) és a tarka géb (*Proterorhinus marmoratus* Pall.) Kárpát-medencei elterjedéséhez. *Vertebrata Hung.*, 5:5-18.
- SZÚCS, S. 1977: Régi magyar vízivilág. Magvető Könyvkiadó, Budapest, pp. 311.
- UNGER, E. 1919: Magyar édesvízi halhatározó. Budapest. p. 1-80.
- VÁSÁRHELYI, I. 1958a: Hol fordul elő - az állas küsz? In: *Halászat* V. évf. 6:110-111.
- VÁSÁRHELYI, I. 1958b: A lápi póc (*Umbra canina* Marsigli, 1726) újabb lelőhelyei. *Akvárium és Terrárium*. 3:71-73.
- VÁSÁRHELYI, I. 1961: Magyarország halai írásban és képekben. Borsodi Szemle Könyvtára, Miskolc, pp. 134.
- VUTSKITS, GY. 1904: A Magyar Birodalom halrajzi vázlata. A Keszthelyi Kath. Főgimnázium Értesítője az 1903-1904 évről, Keszthely, pp. 57.
- VUTSKITS, GY. 1918: Halak-Pisces. Magyar Birodalom Állatvilága - Fauna Regni Hungariae, Budapest pp. 43.
- ZILÁHI-SEBESS, G. 1938: Széles-kárász, keskeny-kárász. *Halászat*, 39/2-4:11-12, 23-24.

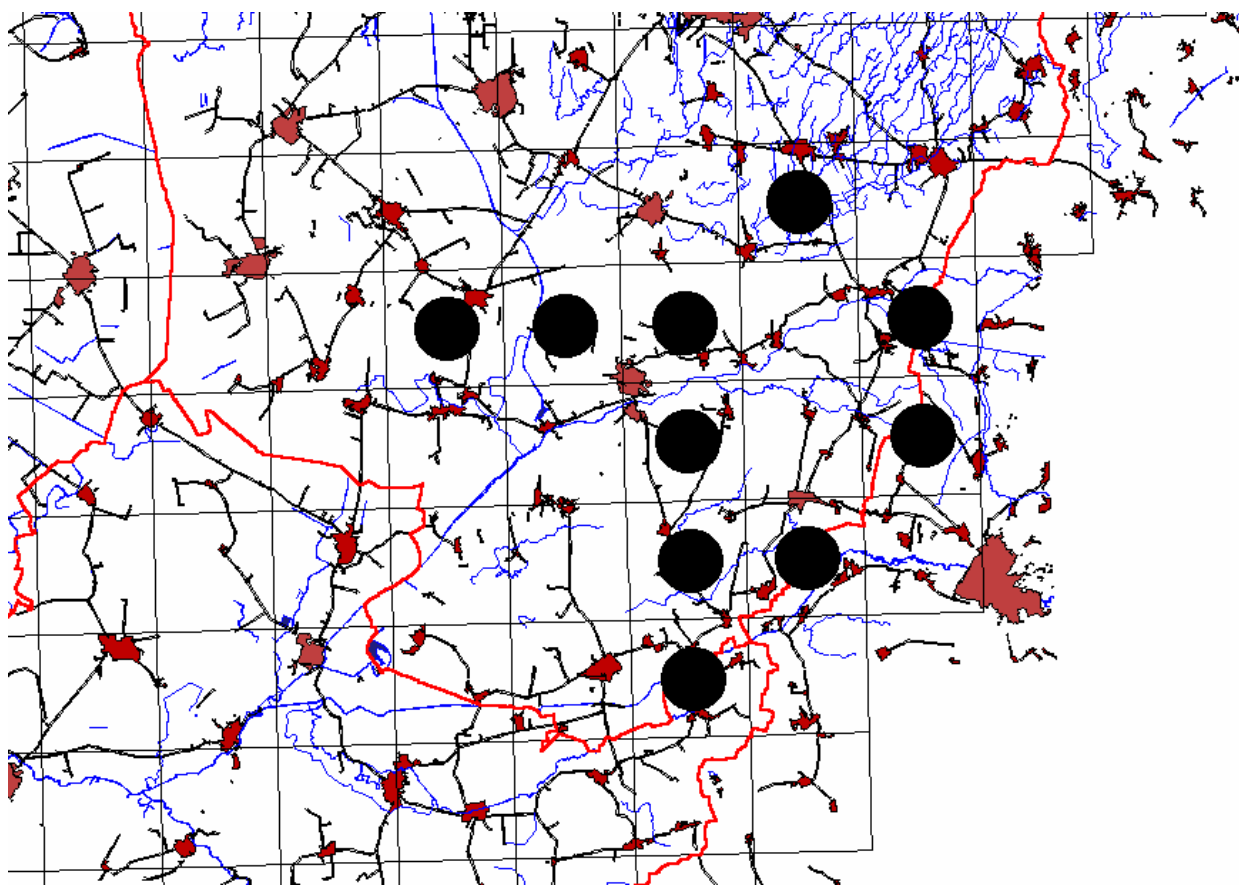
Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnénk hálás köszönetet mondani Ványi Róbert területi egységvezető úrnak, akinek a helyismerete nélkülözhetetlen volt. Szintén kiemelt köszönet illeti Burai Pétert és ifj. Orcsik Tibort az adatgyűjtésnél és a halászatoknál nyújtott segítségükért.

Ugyancsak hálással köszönjük Kurpé Istvánnak és Müller Zoltánnak a térségre vonatkozó halfaunisztikai adataik rendelkezésünkre bocsátását.

Köszönet illeti Mazsu Istvánt is, aki szintén hozzájárult a fent közölt eredmények teljessé tételéhez.

1. ábra. A mintavételi helyek 10x10 km-es UTM-hálós térképen

Képmelléklet:

1. kép. A Kutas-főcsatorna Ártándnál, a lápi póc lelőhelye

2. kép. A Biharkeresztesnél előkerült adult lápi póc bizonyító fotója

3. kép. A Sebes-Körösben fogott adult Petényi-márna bizonyító fotója

4. kép. Gyakori hala a Tájvédelmi Körzetnek a széles kárász